

Kodeks wyborczy¹

z dnia 5 stycznia 2011 r. (Dz.U. Nr 21, poz. 112)

Tekst jednolity z dnia 19 marca 2018 r. (Dz.U. 2018, poz. 754)

(zm.: Dz.U. 2018, poz. 130, poz. 1000, poz. 1349)

¹ Przepisy niniejszej ustawy wdrażają postanowienia dyrektywy Rady 93/109/WE z dnia 6 grudnia 1993 r. ustanawiającej szczegółowe warunki wykonywania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego przez obywateli Unii mających miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie są obywatelami oraz dyrektywy Rady 94/80/WE z dnia 19 grudnia 1994 r. ustanawiającej szczegółowe zasady korzystania z prawa głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych przez obywateli Unii zamieszkałych w Państwie Członkowskim, którego nie są obywatelami.

Dział I. Przepisy wstępne

Wprowadzenie

1. Dział ten zawiera przepisy mające z punktu widzenia regulacji 1 prawa wyborczego charakter ogólny i odnoszące się do wszystkich rodzajów wyborów. Określają one cele kodeksu, wartości leżące u jego podstaw oraz jego zakres przedmiotowy i podmiotowy.

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Wprowadzenie

1. Przepisy zawarte w tym rozdziale poprzedzają znajdujące się 1 w dziale I szczegółowe regulacje dotyczące materii obejmujących swoim zakresem wszystkie rodzaje wyborów, a także przepisy odnoszące się do poszczególnych wyborów oraz do instytucji i rozwiązań prawnych mających jedynie ograniczone zastosowanie w prawie wyborczym.

Art. 1. [Zakres przedmiotowy]

Kodeks wyborczy określa zasady i tryb zgłaszania kandydatów, przeprowadzania oraz warunki ważności wyborów:

- 1) do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego;
- 5) wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

- 1 1. Pierwsze zdanie art. 1 KWyb wskazuje, że ustawodawca realizuje nakazy płynące z Konstytucji RP. W myśl jej art. 100 ust. 3, art. 127 ust. 7 oraz art. 169 ust. 2 to ustawa powinna określać zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów. Wyłączność ustawy dla regulowania materii wyborczej wiąże się ze znaczeniem wyborów dla istnienia i funkcjonowania państwa demokratycznego oraz z potrzebą ochrony praw wyborczych obywateli. W państwie demokratycznym wybory stały się podstawowym sposobem powoływania parlamentu, organów samorządowych oraz niektórych innych organów państwowych (w wielu krajach zwłaszcza głowy państwa) i jednym z najważniejszych zjawisk w życiu politycznym.
- 2 2. Konstytucja RP w różnym zakresie determinuje treści ustawowej regulacji poszczególnych rodzajów wyborów. Najpełniej (co nie znaczy, że szczegółowo) czyni to w przypadku wyborów obu izb parlamentu i Prezydenta RP, w sposób mniej rozwinięty – w przypadku wyborów samorządowych, a w ogóle nie zawiera żadnych postanowień dotyczących wyborów do PE. Jak zauważył TK: „Nie jest natomiast funkcją polskiej Konstytucji normowanie wyboru organów Wspólnot i Unii Europejskiej. Stanowi ono materię umów międzynarodowych konstytuujących Wspólnoty i Unię Europejską, ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską. Z tego też powodu uregulowań dotyczących kontroli ważności wyborów do Parlamentu Europejskiego należy poszukiwać w traktatach międzynarodowych, konstytuujących Wspólnoty Europejskie i Unię Europejską. Nie stoi to na przeszkodzie stosownemu uregulowaniu w Rzeczypospolitej Polskiej – w drodze ustawy zwykłej – samego przebiegu wyborów do Parlamentu Europejskiego, odbywanych na terytorium Rzeczypospolitej” (wyr. z 11.5.2005 r., K 18/04, OTK-A 2005, Nr 5, poz. 49).
- 3 3. Określeniu przedmiotowego zakresu KWyb w jego art. 1 oraz wskazaniu rodzaju wyborów, których on dotyczy, nie towarzyszy zdefiniowanie samego pojęcia wyborów. Termin ten w nauce prawa jest jednolicie rozumiany i – najogólniej rzecz ujmując – oznacza „czynności mające na celu powołanie odpowiednich kandydatów do wypełniania określonych funkcji”

[*B. Banaszak*, Prawo konstytucyjne, Warszawa 2017, s. 279; zob. także *J. Buczkowski*, Hasło „wybory”, w: *S. Grabowska, R. Grabowski, W. Skrzydło* (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny, Warszawa 2009, s. 681]. Chodzi tu zarówno o czynności podejmowane przez organy władzy publicznej i inne uprawnione podmioty, jak i czynności indywidualne wyborcy.

4. Już po uchwaleniu KWyb zaistniała konieczność bliższego 4 zdefiniowania używanego przez niego pojęcia wyborów w kontekście dopuszczalności przeprowadzenia dwudniowego głosowania w wyborach i w referendach (przewidywał to uchylony po wyr. TK art. 4 § 2 KWyb). Trybunał Konstytucyjny stwierdził: „Na gruncie Konstytucji pojęcie «wybory» jest używane w dwóch znaczeniach. Po pierwsze, chodzi o proces wyborczy, tj. rozłożony w czasie zespół działań organów państwa, komitetów wyborczych, wyborców i innych podmiotów, uregulowanych w Konstytucji i prawie wyborczym, zmierzających do wyłonienia członków organów przedstawicielskich lub osób do pełnienia określonych funkcji (urzędów) monokratycznych, na który składają się: zarządzenie wyborów, rejestracja komitetów wyborczych, zebranie przez kandydatów na kandydatów wymaganej liczby podpisów oraz rejestracja kandydatów, kampania wyborcza, głosowanie przez osoby mające czynne prawo wyborcze, obliczanie głosów i podanie wyników głosowania przez PKW do wiadomości publicznej, uchwała IPUSiSP SN w sprawie ważności wyborów. W takim znaczeniu wyraz «wybory» jest użyty w podtytule rozdziału IV Konstytucji (Sejm i Senat) – «Wybory i kadencja». Głosowanie jest kluczowym aktem w tym procesie, nie pierwszym jednak ani ostatnim. Po drugie, chodzi o głosowanie w wyborach, czyli wyrażenie (uzewnętrznienie) przez wyborców ich decyzji co do wyboru konkretnych osób na określoną funkcję lub stanowisko” (wyr. z 20.7.2011 r., K 9/11, OTK-A 2011, Nr 6, poz. 61). W tym ujęciu głosowanie jest częścią całego procesu wyborczego i pojęcie wyborów nie może być z nim utożsamiane. Utożsamienie pojęcia wyborów z głosowaniem w wyborach lub sfinalizowaniem głosowania, oznaczające redukcję wyborów tylko do czynności głosowania, nie znajduje oparcia

w KWyb. Jego normy uznają szereg różnych czynności jako elementy procesu wyborczego, a tym samym i wyborów.

- 5 5. Trybunał Konstytucyjny, podobnie jak przeważająca opinia nauki prawa, nie podzielił więc stanowiska Sejmu, jakoby wyraz „wybory” na gruncie tych postanowień (Konstytucji RP – przyp. B.B.) nie oznaczał głosowania w wyborach, lecz „moment skumulowania przez organy wyborcze wszystkich oddanych głosów w toku procesu wyborczego” (tamże).
- 6 6. Warto tu też przytoczyć następującą konstatację SN: „termin «wybory» w pojęciu art. 101 Konstytucji RP powinien być rozumiany szeroko i obejmuje zarówno akt zbiorowej woli wyborców prowadzącej do wyłonienia Sejmu (Senatu) jako organu władzy ustawodawczej oraz posłów (senatorów) wyposażonych w określone kompetencje, jak również procedurę, która wyrażenie tej woli umożliwia” [uchw. SN(7) z 18.10.2012 r., III SW 4/12, OSNAPiUS 2013, Nr 5–6, poz. 70].
- 7 7. Katalog wyborów regulowanych przez KWyb jest zamknięty. Oznacza to, że przepisów KWyb nie stosuje się do wszelkich innych wyborów (np. wyborów sołtysa).
- 8 8. Warto zwrócić uwagę na funkcje wyborów we współczesnym państwie demokratycznym. W nauce prawa konstytucyjnego nie ma jednej, powszechnie przyjętej klasyfikacji funkcji wyborów, ale najczęściej wyróżnia się następujące funkcje:
- 1) **funkcję kreacyjną** – z istoty wyborów wynika, że ich sens polega na wyłonieniu, kształtowaniu składu personalnego organów przedstawicielskich na okres ich kadencji i rekrutacji, a dzięki temu elit politycznych. Dzięki wyborom organy przedstawicielskie mogą zaistnieć, a to z kolei umożliwia właściwe funkcjonowanie pozostałych elementów systemu organów państwowych;
 - 2) **funkcję wyrażania woli wyborców** – wyborcy mogą, dokonując elekcji, wyrazić poparcie dla określonego programu politycznego, w którym kandydaci na przedstawicieli i ich ugrupowania, partie polityczne itp. prezentują wyborcom zadania organów państwowych w różnych dziedzinach życia.

Wyborcy, udzielając preferencji programowej, sami artykułują w pewnym sensie własne poglądy i interesy. Determinują w ten sposób postępowanie przedstawicieli i działalność organów przedstawicielskich, których skład ustalili w wyniku wyborów;

- 3) **funkcję legitymującą** – organy przedstawicielskie i sami przedstawiciele uzyskują dzięki wyborom prawną legitymację do sprawowania władzy w imieniu i w interesie wyborców. Wybory legitymują też cały system polityczny i ekipę rządzącą, mającą oparcie w większości parlamentarnej wyłonionej w wyborach. Pozwalają domniemywać, że ma ona upoważnienie do działania za wyborców. Legitymacja ta musi być regularnie, periodycznie odnawiana, gdyż inaczej zanikłaby z biegiem czasu;
- 4) **funkcję kontrolną** – periodycznie dokonywane wybory umożliwiają kontrolę nad organami przedstawicielskimi ze strony wyborców, zapewniając zgodność działalności tych organów z wolą suwerena;
- 5) **funkcję integracyjną** – wybory umożliwiają zespolenie się wyborców wokół pewnych wartości społecznych, celów politycznych i programów. Służą ujęciu konfliktów społecznych, politycznych, gospodarczych itp. w ramy postępowania wyborczego i przyczyniają się do ich pokojowego rozwiązania, przenosząc walkę o władzę na płaszczyznę konkurencji różnych programów. Wyniki wyborów pokazują realny zakres oddziaływania poszczególnych partii, programów, idei itp. Pluralistyczne społeczeństwo dzięki wyborom staje się wspólnotą zdolną do działania poprzez organy wyłonione w ich wyniku (*B. Banaszak, Prawo konstytucyjne, Warszawa 2017, s. 280*).

Art. 2. [Głosowanie osobiste]

W wyborach głosować można tylko osobiście, chyba że kodeks stanowi inaczej.

1. Regułą uznaną przez ustawodawcę jest osobiste stawiennictwo 1
wyborcy przed komisją wyborczą w celu oddania głosu. Taki

sposób głosowania jest utrwalony w prawie polskim już od zarania odrodzenia Państwa Polskiego po I wojnie światowej (zob. *W. Komarnicki*, Ustrój państwowy Polski współczesnej. Geneza i system, Warszawa 1937, s. 280–281). We współczesnej nauce prawa podkreśla się, że: „wymóg głosowania osobistego jest podyktowany ściśle osobistym charakterem praw politycznych (w tym prawa wyborczego)” (*M. Chmaj, W. Skrzydło*, System wyborczy w Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2008, s. 48).

- 2 2. Od reguły tej sam Kodeks może ustanowić odstępstwa, gdy będą za tym przemawiały potrzeby części wyborców (zob. kom. do art. 54). Głosowanie osobiste nie jest więc w przekonaniu ustawodawcy jedyną formą realizacji konstytucyjnej zasady bezpośredniości wyborów. Ku temu stanowisku przychyliła się TK, według którego przepisy Konstytucji RP „przymiot bezpośredniości odnoszą do wyborów, a nie do aktu samego głosowania”, a tym samym „zasada bezpośredniości wyborów, o której mowa w art. 96 ust. 2, art. 97 ust. 2, art. 127 ust. 1 i art. 169 ust. 2 zdanie pierwsze Konstytucji, oznacza jednostopniowość aktu wyborczego i nie zawiera wymogu głosowania osobistego”. Ponadto zdaniem TK wymóg głosowania osobistego nie może zostać wywiedziony z art. 62 ust. 1 Konstytucji RP, gdyż „prawo wybierania przedstawicieli, określane również jako czynne prawo wyborcze, nie jest ograniczone w tym przepisie do wyboru osobistego” (wyr. z 20.7.2011 r., K 9/11, OTK-A 2011, Nr 6, poz. 61).
- 3 3. Ustawodawca uznał, że głosowaniem osobistym jest również głosowanie korespondencyjne (zob. kom. do art. 38 § 2).

Art. 3. [Głosowanie jednokrotne]

W tych samych wyborach głosować można tylko jeden raz.

- 1 1. Jest to ważna gwarancja zasady równości prawa wyborczego w sensie formalnym, zapewniająca każdemu wyborcy taką samą ilość głosów w danych wyborach. Obejmuje ona wszystkie rodzaje wyborów objęte regulacją KWyb.

2. Wyborca nie może ani zmienić, ani cofnąć już oddanego głosu, ani też nie ma możliwości głosowania po raz drugi bez względu na to, jak to uzasadni, np. tym, że nie wrzucił karty do urny (i pokaże, iż kartę posiada). Jeżeli wyborcy uda się powtórnie zagłosować, podlega karze grzywny (zob. kom. do art. 513). Narusza on w ten sposób jedną z podstawowych zasad prawa wyborczego – zasadę równości. Wobec wyborcy, który próbuje głosować ponownie w tych samych wyborach, nie przewidziano jednak żadnych sankcji. Należy tu dodać, że w myśl niektórych prawodawstw wyborczych (np. stanu Illinois w USA) samo usiłowanie powtórnego głosowania jest przestępstwem.

Art. 4. [Termin wyborów]

Wybory odbywają się w dniu wolnym od pracy.

1. Kodeks wyborczy, podobnie jak Konstytucja RP, używa niejednoznacznego pojęcia dnia wolnego od pracy. Artykuł 4 nie stanowi o „dniu wolnym od pracy określonym w ustawie”. Trybunał Konstytucyjny utożsamiał jednak te dwa pojęcia stwierdzając, że w przypadku regulacji konstytucyjnej: „*Ratio legis* tego wymagania zakłada jednak, że chodzi o dzień wolny, co do zasady, dla wszystkich pracowników, aby mogli oni bez przeszkód dokonać aktu głosowania. Taki charakter mają tylko «określone w ustawie dni wolne od pracy», o których mowa w art. 66 ust. 2 zd. 1 Konstytucji. Określa je enumeratywnie ustawa z 18.1.1951 r. o dniach wolnych od pracy (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 90). Potwierdza to art. 151⁹ § 1 – Kodeksu pracy (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1502 ze zm.; dalej: KP), zgodnie z którym «Dniami wolnymi od pracy są niedziele i święta określone w przepisach o dniach wolnych od pracy». Takiego charakteru nie mają dni wolne od pracy wynikające z przeciętnie pięciodniowego tygodnia pracy, którymi z reguły (lecz nie zawsze) są soboty” (wyr. z 20.7.2011 r., K 9/11, OTK-A 2011, Nr 6, poz. 61). Na podobnym stanowisku stanął SN, stwierdzając, że: „w odróżnieniu od niedziel i świąt, które są ustanowione dniami wolnymi od pracy jednolicie dla wszystkich pracowników i są nazywane «dniami

ustawowo wolnymi od pracy», dni wolne od pracy wynikające z pięciodniowego tygodnia pracy oraz z bilansowania przeciętnej tygodniowej normy czasu pracy, mogą być różne dla pracowników zatrudnionych u różnych pracodawców, a nawet dla poszczególnych grup pracowników zatrudnionych u tego samego pracodawcy. Mogą też być różne w poszczególnych tygodniach okresu rozliczeniowego. W związku z tym, sobota nie jest dniem wolnym od pracy w ramach pięciodniowego tygodnia pracy” [uchw. SN(7) z 25.4.2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004, Nr 1, poz. 1]. Tak więc o tym, czy dany dzień jest ustawowo określonym dniem wolnym od pracy, decyduje ustawa, a nie inny akt prawny – np. układ zbiorowy pracy, regulamin pracy, umowa stron stosunku pracy lub jednostronne zarządzenie pracodawcy. Na innym stanowisku stanął jednak NSA, stwierdzając: „Jeżeli dzień wolny od pracy w pięciodniowym tygodniu pracy (...) przypada w sobotę nie objętą ustawą z 18.1.1951 r. o dniach wolnych od pracy (...), to dzień ten należy uznać za równorzędny z dniem ustawowo wolnym od pracy w rozumieniu art. 57 § 4 KPA w związku z art. 59 ustawy z 11.5.1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym” [uchw. NSA (7) z 25.6.2001 r., FPS 7/00, ONSA 2001, Nr 4, poz. 149].

- 2 2. Kodeks wyborczy, podobnie jak Konstytucja RP, wskazuje wyraźnie na stanowisko prawodawcy w kwestii długości trwania wyborów. Posługuje się on jednolicie pojęciem „dzień” w liczbie pojedynczej. Ma to rozstrzygające znaczenie dla ustalenia sensu powołanych przepisów w oparciu o wykładnię językową, gramatyczną tam, gdzie następuje zbieg regulacji kodeksowej i konstytucyjnej – tzn. w przypadku wyborów do obu izb parlamentu i wyborów Prezydenta RP. W pierwotnej wersji KWyb w art. 4 § 2 przewidywał możliwość zarządzenia dwudniowego głosowania w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz na urząd Prezydenta. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że przepis ten jest niezgodny odpowiednio z art. 98 ust. 2 i 5 oraz art. 128 ust. 2 Konstytucji RP. „Wskazane jako wzorce postanowienia Konstytucji używają wyrażenia «dzień wyborów» (wyraz «dzień» zawsze w liczbie pojedynczej). Wykładnia językowa daje więc podstawę do przyjęcia, że wolą ustrojodawcy było, aby głosowanie w wyborach odbywało się w ciągu jednego

dnia – co do zasady, wolnego od pracy. Postanowienia te są jednoznaczne, a ich rozumienie zgodnie z regułami języka polskiego nie wywołuje wątpliwości ani nie prowadzi do rezultatów, które byłyby nie do przyjęcia z jakichkolwiek względów. Nie ma więc podstaw do poszukiwania innego znaczenia tych postanowień niż wprost w nich wyrażone. W szczególności nieprzekonujący jest pogląd, jakoby użycie liczby pojedynczej w stosunku do terminu wyborów nie miało znaczenia przesądzającego o liczbie dni, w ciągu których ma odbywać się głosowanie, a wynikało tylko z przyjmowanego powszechnie sposobu redagowania tekstu przepisów wyrażających normy prawne o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, z zastosowaniem liczby pojedynczej w odniesieniu do desygnatów, gdyż wykładnia językowa tych postanowień znajduje potwierdzenie w wykładni historycznej” (wyr. z 20.7.2011 r., K 9/11, OTK-A 2011, Nr 6, poz. 61). W świetle tej wypowiedzi TK termin wyborów jest równoznaczny z dniem głosowania.

3. Na marginesie można tu dodać, że w nauce państw 3 demokratycznych, w których istnieją analogiczne co u nas regulacje przewidujące wyznaczenie wyborów na dzień wolny od pracy, podkreśla się niemożność rozciągnięcia ich na więcej dni. Jak zauważają *T. Maunz* i *G. Dürig* w swoim komentarzu do niemieckiej Ustawy Zasadniczej: „Czasowo rozciągnięty termin wyborów (...) budziłby również wątpliwości konstytucyjne oparte na naruszeniu zasady równości prawa wyborczego” (*G. Dürig, T. Maunz, Grundgesetzkommentar*, wyd. ciągłe, omówienie art. 39, Nb 34).

Art. 5. [Rozumienie pojęć]

Ileokroć w kodeksie jest mowa o:

- 1) wyborach – należy przez to rozumieć wybory do Sejmu i do Senatu, wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, wybory do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, wybory do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast;**

- 2) referendach – należy przez to rozumieć referenda ogólnokrajowe i referenda lokalne;
- 3) organach stanowiących jednostek samorządu terytorialnego – należy przez to rozumieć, odpowiednio, rady gmin, rady powiatów i sejmiki województw;
- 4) radzie gminy – należy przez to rozumieć także radę miasta na prawach powiatu;
- 5) radzie – należy przez to rozumieć także sejmik województwa;
- 6) wójtzie – należy przez to rozumieć także burmistrza i prezydenta miasta;
- 7) zakładzie leczniczym – należy przez to rozumieć zakład leczniczy, w którym podmiot leczniczy wykonuje działalność leczniczą w rodzaju świadczenia szpitalne lub stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne inne niż świadczenia szpitalne, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2018 r. poz. 160 i 138);
- 8) domu pomocy społecznej – należy przez to rozumieć także placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, o której mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1769 i 1985);
- 9) stałym zamieszkananiu – należy przez to rozumieć zamieszkanie w określonej miejscowości pod oznaczonym adresem z zamiarem stałego pobytu;
- 10) numerze ewidencyjnym PESEL – należy przez to rozumieć, w odniesieniu do obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość;
- 11) wyborcy niepełnosprawnym – należy przez to rozumieć wyborcę o ograniczonej sprawności fizycznej, psychicznej, umysłowej lub w zakresie zmysłów, która utrudnia mu wzięcie udziału w wyborach;
- 12) znaku „x” – rozumie się przez to co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki;
- 13) obwodowej komisji wyborczej – należy przez to rozumieć obwodową komisję wyborczą ds. przeprowadzenia głosowa-

nia w obwodzie i obwodową komisję wyborczą ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie.

1. W zasadzie swoisty słowniczek umieszczony w art. 5 **1** zawiera definicje ważniejszych terminów używanych w KWyb i czyni to w sposób spełniający wymogi przewidziane w § 146 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.6.2002 r. w sprawie „Zasad Techniki Prawodawczej” (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 283 ze zm.). Chodzi tutaj o niepozostawiające wątpliwości ustalenie treści pojęć niejednoznacznych lub niedookreślonych w kontekście regulacji prawa wyborczego.

2. Kodeks wyborczy wprowadza pojęcie stałego zamieszkania **2** różniące się od występującego w art. 52 Konstytucji RP i art. 25 KC pojęcia „miejsca zamieszkania” oznaczającego miejscowość, w której przebywa osoba fizyczna z zamiarem stałego pobytu. W opinii TK: „w przypadku zamieszkania chodzi o pobyt kwalifikowany przez dodatkowe okoliczności dotyczące jego trwałości” (wyr. z 2.7.2003 r., K 25/01, OTK-A 2003, Nr 6, poz. 60). Mamy tu więc do czynienia z określonym stanem faktycznym. Miejscem zamieszkania w ujęciu Konstytucji RP i KC nie jest konkretny adres, pod którym dana osoba zamieszkuje. Przy ustaleniu miejsca zamieszkania nie jest rozstrzygające też zameldowanie na pobyt stały lub czasowy. Tym samym w praktyce mogą się pojawić problemy ze zgodnością pojęcia stałego zamieszkania określonego w art. 5 pkt 9 KWyb z art. 52 ust. 1 Konstytucji RP, a także z jego harmonizacją z art. 25 KC. W takich sytuacjach należy przyznać pierwszeństwo konstytucyjnemu rozumieniu miejsca zamieszkania. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na następujące stanowisko NSA: „Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej nie uzależnia (...) korzystania z praw wyborczych od zameldowania, dzięki temu w wyborach mogą brać udział osoby nigdzie nie zameldowane. Nie powinno to jednak prowadzić do całkowitego zerwania z instytucją zameldowania, bowiem w przypadku osób posiadających stałe zameldowanie fakt ten przynajmniej formalnie potwierdza ich zamiar stałego pobytu w miejscu stałego zameldowania i nie może być traktowany jako okoliczność bez znaczenia. Ustalenie faktu

stałego zamieszkania dla potrzeb określenia kto posiada czynne i biernie prawo wyborcze powinno mieć z jednej strony na względzie ułatwienie obywatelom dostępu do udziału w wyborach, z drugiej zaś strony nie może być jednak przyzwoleniem na nadużywanie tego prawa. Z tego powodu dla oceny miejsca stałego pobytu nie należy kierować się wyłącznie oświadczeniami osoby zainteresowanej, konieczne jest bowiem uwzględnienie okoliczności zewnętrznych mogących świadczyć o tym, że dana osoba rzeczywiście zamierza stale przebywać w tej miejscowości. (...) W orzecznictwie wyraźnie podkreśla się, że faktyczne przebywanie w danej miejscowości nie może być rozumiane jedynie, jako pobyt wymuszony koniecznością wykonywania w niej swych obowiązków pracowniczych czy zarobkowych, ale musi mieć ono jednocześnie cechy założenia tam ośrodka swoich osobistych i majątkowych interesów. Przebywanie w miejscowości bowiem musi wiązać się ze skupieniem w niej życiowej aktywności, związanej nie tylko z pracą, ale również z rodziną (post. NSA w Warszawie z 30.3.2006 r., I OW 265/05, niepubl.; wyr. NSA w Warszawie z 15.1.2009 r., II FSK 896/08, Legalis)” (wyr. z 4.4.2013 r., II OSK 530/13, Legalis). Na temat wyjaśnienia pojęcia stałego zamieszkania zob. też kom. do art. 10.

- 3** 3. Kodeks wyborczy nie nawiązuje w art. 5 pkt 11 do definicji osób niepełnosprawnych, wynikającej z przepisów prawa i dotyczącej prawnej podstawy kwalifikacji do grupy osób niepełnosprawnych. Oznacza to, że przychyła się do objęcia pojęciem wyborców niepełnosprawnych nie tylko osoby niepełnosprawne prawnie, ale również osoby, które co prawda orzeczenia o niepełnosprawności nie posiadają, lecz deklarują, że mają ograniczenia w wykonywaniu czynności związanych z udziałem w wyborach (np. z powodu problemów zdrowotnych miały ograniczoną zdolność wykonywania czynności, jakie ludzie zwykle wykonują) wszędzie tam, gdzie w normach szczegółowo regulujących uprawnienia wyborców niepełnosprawnych nie powołuje się na prawne definicje niepełnosprawności.
- 4** 4. Nowelizacją KWyb 11.1.2018 r. dodano pkt 12 i 13. Pierwszy z nich stawowi o znaku „x”, który należy rozumieć jako co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki. Ponadto dopisanie

na karcie do głosowania np. dodatkowych numerów list czy nazw, a nawet popisanie karty do głosowania, w tym także w kratce lub poza nią nie będzie wpływało na ważność oddanego głosu. Wobec tego powstają wątpliwości czy będzie możliwe zamazanie kratki ze znakiem „x” i zaznaczenie w kratce przy innym kandydacie znaku „x”. Dotychczas było to niedozwolone i powodowało, że taki głos był nieważny. Tym samym istotne będą wytyczne PKW dla komisji wyborczych, w których znajdzie się interpretacja ważności głosu.

5. Zgodnie z nowelą ze stycznia 2018 r. już nie jedna komisja 5 obwodowa, jak było do tej pory, a dwie komisje obwodowe będą wykonywały zadania w trakcie przeprowadzania wyborów. Jedna, do spraw przeprowadzenia głosowania w obwodzie i druga, do spraw ustalenia wyników głosowania. Czynności przez nie podejmowane muszą się odbywać w obecności co najmniej 2/3 składu komisji. Pierwsza z nich wykonuje swoje obowiązki w dniu głosowania od rozpoczęcia pracy komisji, czyli najpóźniej od godziny 6.00, do czasu zakończenia głosowania, zapieczętowania urny wyborczej i przekazania dokumentów z głosowania przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania (z czego sporządza się protokół). Tym samym komisja ta zaczyna pracę dopiero po zakończeniu głosowania w lokalu wyborczym i trwa do momentu ustalenia wyników głosowania, sporządzenia protokołu głosowania, podania do publicznej wiadomości wyników głosowania w obwodzie poprzez wywieszenie kopii protokołu w lokalu wyborczym. Ponadto komisja ta przekazuje protokół terytorialnej komisji wyborczej, przekazuje w depozyt urzędnikowi wyborczemu dokumenty z wyborów, a następnie czeka na zatwierdzenie przez terytorialną komisję wyborczą protokołu głosowania w obwodzie.

Art. 6. [Zwolnienie od opłat i kosztów sądowych]

Wszelkie pisma oraz postępowanie sądowe i administracyjne w sprawach wyborczych są wolne od opłat administracyjnych i kosztów sądowych.